Lausunto

02.04.2026

Asia: VN/30301/2025

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri; arviomuistio

1.1 Sääntelyn tarpeellisuus

Lausuntonne:

Juristiliitto katsoo, että sähköisen testamentin mahdollistaminen ja testamenttirekisterin perustaminen on perusteltua. Nämä voivat parhaimmillaan lisätä testamenttien löydettävyyttä, vähentää muotovirheisiin perustuvia riitoja ja yleisesti tukea digitaalisen asioinnin laajentumista.

Samalla on kuitenkin todettava, että sähköisen menettelyn käyttöönotto koskettaa myös henkilöitä, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Tämän vuoksi menettelyyn liittyvät riskit testamentin toimivuuden ja oikeusturvan kannalta ovat olennaisesti suurempia kuin monissa muissa sähköisissä oikeustoimissa. Sääntelyn on turvattava vähintään sama oikeusturvan taso kuin paperisessa muodossa tehdyillä testamenteilla.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää väärinkäytösriskeihin, kuten digitaalisten tunnusten jakamiseen ja painostuksen vaikutukseen, todistamisen funktion muuttumiseen sähköisessä ympäristössä, rinnakkaisten testamenttimuotojen aiheuttamiin epäselvyyksiin sekä digitaalisen saavutettavuuden haasteisiin erityisesti ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten osalta.

Lainsäädäntö ei saa tulevaisuudessakaan edellyttää sellaisia teknisiä taitoja, joita merkittävällä osalla väestöstä ei ole. Ongelmallista on myös se, ettei kaikilla ole mahdollisuutta saada tai heille ei myönnetä tunnuksia vahvaan sähköiseen tunnistautumiseen. Lisäksi suomalaisen henkilötunnuksen edellyttäminen estää esimerkiksi turvapaikanhakijoiden mahdollisuuden tehdä testamentti.

Sähköisen menettelyn edellyttämä digiosaaminen tai muut tekniset vaatimukset eivät saa muodostua oikeudellisen tahdonilmaisun esteeksi, vaan paperisen testamentin on jäätävä pysyvästi vaihtoehdoksi sähköisen testamentin rinnalle. Lisäksi on huomioitava nykyisessä lainsäädännössä tunnetun hätätilatestamentin mahdollistaminen myös tulevaisuudessa lain tasolla.

1.2 Sähköisen testamentin laatiminen ja allekirjoittaminen

Lausuntonne:

Juristiliitto katsoo, että yksi varteenotettava vaihtoehto uudistuksen toteuttamiseksi on sähköisen testamentin laatiminen Digi- ja väestötietoviraston (DVV) ylläpitämässä palvelussa ennalta määrämuotoisena asiakirjana. Tällä vahvistettaisiin yhden alkuperäisen kappaleen syntyminen sekä asiakirjan tekninen eheys koko sen elinkaaren ajan.

Juristiliitto katsoo kuitenkin, että jatkossa tulisi mahdollistaa myös vaihtoehtoisten yksityisten palvelualustojen käyttö, edellyttäen että ne ovat DVV:n hyväksymiä ja hyödyntävät auditointivaatimusten mukaisia rajapintoja.

Lähtökohtaisesti nykyisten testamentteja koskevien muotovaatimusten tulee koskea myös sähköisiä testamentteja. On välttämätöntä, että sähköinen testamentti allekirjoitetaan ratkaisulla, jonka luotettavuus on verrattavissa perinteiseen allekirjoitukseen.

Arviomuistiossa esitetty eIDAS-allekirjoitus on yksi vaihtoehto, mutta se ei ole vielä kansalaisten keskuudessa yleisesti käytössä. Toisaalta kehittyneet sähköiset allekirjoitusratkaisut, kuten pankkitunnuksiin tai mobiilivarmenteeseen perustuvat allekirjoitukset, eivät myöskään ole ongelmattomia. Näihin tunnuksiin liittyvän toisen puolesta käytön riskiä on vaikea täysin estää, ja lisäksi kaikilla henkilöillä, esimerkiksi vammaisilla henkilöillä, ei ole tosiasiallista mahdollisuutta saada käyttöönsä tällaisia tunnuksia.

1.3 Sähköisen testamentin todistaminen

Lausuntonne:

Lähtökohtaisesti todistamisen funktio ei saa heikentyä sähköisenkään testamentin käyttöönoton yhteydessä. Todistajien tehtävä on keskeinen oikeustoimen luotettavuuden arvioimisessa, ja heidän tulee varmistua testamentin tekijän henkilöllisyydestä, oikeustoimikelpoisuudesta sekä testamentin vapaaehtoisuudesta. Sähköinen toimintaympäristö ei lähtökohtaisesti mahdollista näiden seikkojen arvioimista samalla tavoin kuin fyysinen läsnäolo.

Juristiliitto suhtautuu varauksella arviomuistiossa ehdotettuun etätodistamisen mahdollisuuteen. Etätodistaminen sisältää aina epävarmuustekijöitä muun muassa teknisten häiriöiden ja virheellisten henkilöllisyyksien osalta. Lisäksi oikeustoimikelpoisuuden arviointi ja esimerkiksi painostuksen havaitseminen vaikeutuvat etäyhteyksin.

Tästä johtuen todistajien fyysinen ja samanaikainen läsnäolo tulisi säilyttää pääsääntönä. Jatkovalmistelussa voitaisiin kuitenkin arvioida, millä tiukasti rajatuilla poikkeusperusteilla ja teknisillä vaatimuksilla etätodistaminen voisi tulla kyseeseen. Näitä vaatimuksia ovat esimerkiksi

reaaliaikaiset videoyhteydet, tapahtumien tallentaminen ja vahvan tunnistautumisen edellyttäminen kaikilta osapuolilta.

1.4 Sähköisen testamentin peruuttaminen

Lausuntonne:

Peruuttamisen helpottaminen on lähtökohtaisesti kannatettava tavoite. Samalla on kuitenkin huomattava, että peruuttamisen helpottaminen voi synnyttää epäselvyyksiä erityisesti silloin, kun käytössä on rinnakkaisia testamenttimuotoja ja osittain toisiaan täydentäviä asiakirjoja.

Koska tulevaisuudessakin rinnakkain voi olla sekä paperisia että sähköisiä testamentteja, on tärkeää sääntelyssä huomioida tilanteet, joissa eri muodossa annetut tahdonilmaisut ovat keskenään ristiriidassa. Tällöin merkitystä voi olla esimerkiksi tahdonilmaisun ajankohdalla, aikaleimauksella tai muutoin sen todentamisella.

Lisäksi on tärkeää, että käytettävissä säilyvät sekä sähköinen että paperinen peruuttamismenettely, vaikka toinen niistä olisi järjestelmässä ensisijainen. Henkilön oikeustoimikelpoisuus ei aina korreloi hänen digikyvykkyytensä kanssa, ja digitaalisten palvelujen käyttökyky voi heikentyä, vaikka henkilö olisi muuten kelpoinen tekemään päteviä oikeustoimia.

Paperisen peruuttamisen osalta on olennaista, että asiakirjan aitous ja sisältö ovat luotettavasti todennettavissa. Sähköisessä järjestelmässä tehtyjen peruutusten osalta puolestaan on tärkeää, että kaikki peruuttamiseen liittyvät tapahtumat, aikaleimat ja lokitiedot säilyvät järjestelmässä asianmukaisesti myös peruuttamisen jälkeen.

1.5 Muuta sähköisestä testamentista (ml. tekninen toteutus)

Lausuntonne:

Juristiliitto painottaa, että järjestelmän tulee taata asiakirjojen pitkäaikainen tekninen säilyvyys. Säilytysajat ulottuvat käytännössä vähintään vuosikymmenten päähän, minkä vuoksi rekisterin ylläpidon, tietosisältöjen ja lokitietojen hallinnan merkitys korostuu. Lisäksi järjestelmässä hallittavien versioiden määrä ei saa heikentää oikeusvarmuutta tai testamentin alkuperäisyyden arviointia.

2.1 Julkisen vallan ylläpitämän testamenttirekisterin tarpeellisuus (muiden kuin sähköisten testamenttien osalta)

Lausuntonne:

Juristiliitto katsoo, että sähköinen rekisteri parantaa testamenttien löydettävyyttä, mutta rekisterin oikeusvaikutukset edellyttävät huolellista arviointia erityisesti siirtymävaiheessa.

On kuitenkin todennäköistä, että vapaaehtoinen rekisteröinti ei ratkaise sitä ongelmaa, että osa testamenteista jäisi edelleen rekisterin ulkopuolelle. Tästä syystä rekisteröinnin pelkkää vapaaehtoisuutta ei voida pitää ongelmattomana. Juristiliitto kehottaa arvioimaan, tulisiko jatkovalmistelussa harkita testamenttirekisterin osalta rekisteröintiä asiakirjan pätevyyden edellytyksenä samaan tapaan kuin avioehtosopimusten osalta.

Samassa yhteydessä on arvioitava siirtymäajan tarvetta ja ennen uudistusta laadittujen testamenttien asemaa, ottaen huomioon testamenttien pitkä voimassaoloaika.

Lisäksi on huomioitava, ettei rekisteröinti yksinään välttämättä takaa paperisen testamentin voimassaoloa. Tulevaisuudessa voi syntyä tilanteita, joissa rekisteröity paperinen testamentti on peruutettu myöhemmällä paperisella tahdonilmaisulla esimerkiksi henkilön heikentyneen digiosaamisen vuoksi, eikä peruutusta ole rekisteröity.

2.2 Testamenttirekisterin toteuttamistapa ja sisältö

Lausuntonne:

Juristiliitto katsoo, että rekisterin on oltava tulevaisuudessa keskitetty, teknisesti turvallinen ja yhdenmukainen koko maassa. Sähköisten testamenttien tallennus tulee olla mahdollista toteuttaa rekisteriin automaattisesti sen laadinnan yhteydessä ja paperinen testamentti puolestaan rekisteröitäisiin hakemuksesta.

Jatkossa rekisteristä tulee ilmetä aikaleimattu testamenttikappale joko kopiona tai alkuperäisenä sähköisenä kappaleena, testamentin tekijän yksilöintitiedot sekä testamentin versiohistoria ja lokit. Rekisterin tulee myös mahdollistaa rinnakkaisten, toisiaan täydentävien testamenttien voimassaolo.

2.3 Rekisteröinnin oikeusvaikutukset (ml. muuttaminen ja peruuttaminen)

Lausuntonne:

Juristiliitto suhtautuu varauksella erityisesti rekisteröidyn paperisen testamentin oletusarvoiseen pätevyyteen tilanteissa, joissa testamentti on tosiasiassa peruutettu, mutta peruutusta ei ole viety rekisteriin. Rekisterin ei tällöin tulisi syrjäyttää todellista ja myöhempää tahdonilmaisua.

Jatkovalmistelussa onkin olennaista harkita, voisiko rekisteröinnillä olla ensisijaisesti todistusharkintaa ohjaava, mutta ei yksin määräävä oikeusvaikutus. Sähköisen testamentin osalta pätevyysolettamaa vahvistava vaikutus on kuitenkin luontevampi osa asiakirjan elinkaaren hallintaa, edellyttäen että peruuttamismenettelyt ovat toimivia ja saavutettavia.

Lisäksi on huomioitava hätätilatestamenttien tekemisen mahdollisuus. Hätätilatestamentin pätevyyden edellytyksenä ei voi olla testamentin rekisteröinti.

2.4 Edustajan käyttö rekisteröinneissä

Lausuntonne:

Kuten arviomuistiossakin todetaan, testamentin laatiminen avustajan, kuten juristin, käyttö testamentin laadinnassa on nykyisinkin yleistä. Juristiliitto katsoo, että testamentin tekijän antamaan valtuutukseen perustuva puolesta-asiointi tulisi sallia niin sähköisen testamentin laadintaan kuin paperisena laaditun testamentin rekisteröintiin.

Rekisteröintiä ei kuitenkaan tulisi pystyä tekemään ilman nimenomaista valtuutusta. Näin ollen rekisteröintiä ei tulisi pystyä tekemään pelkän yleisen edunvalvontavaltuutuksen nojalla, vaan rekisteröintioikeus tulee jatkossa ilmetä nimenomaisesti edunvalvontavaltuutuksesta. Lisäksi testamentin tekeminen on katsottava henkilökohtaiseksi oikeustoimeksi, jota ei voi tehdä holhoustoimilain mukaisen edunvalvojan kautta.

2.5 Testamenttirekisterin julkisuus, säilytysaika ja testamentista ilmoittaminen

Lausuntonne:

Testamenttirekisteriin talletettujen tietojen salassapidettävyys testamentin tekijän elinaikana on ehdoton ja keskeinen edellytys rekisterin toimivuudelle. Mikäli tiedot eivät olisi salassapidettäviä, tämä voisi heikentää kiinnostusta testamenttien rekisteröintiin ja siten myös rekisterin merkitystä kokonaisuutena.

Juristiliitto katsoo, että perillisten informointi testamentin tekijän kuoleman jälkeen tulee automatisoida arviomuistiossa ehdotetulla tavalla. Lisäksi rekisterin tietojen säilytysaikojen tulee olla riittävän pitkiä, jotta tietoja voidaan hyödyntää myös myöhemmin esimerkiksi tilanteissa, joissa kuolinpesä pidetään jakamattomana pitkiäkin aikoja.

2.6 Muuta testamenttirekisteristä (esim. usean henkilön yhteinen testamentti)

Lausuntonne:

Usean henkilön yhteiset testamentit tulee tulevaisuudessa rekisteröidä erillisinä asiakirjoina, jotta tahdonmuutokset voidaan käsitellä yksilöidysti. Rekisterin tulee kyetä tunnistamaan eri testamenttiversiot ja myöhemmät muutokset ja täydennykset riippumatta siitä, kumpi tekijöistä muuttaa omaa testamenttiaan.

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Lausuntonne:

Juristiliitto katsoo, ettei asiakasmaksu saa muodostua estettä testamentin rekisteröinnille. Tämä on erityisen olennaista ikääntyneiden henkilöiden osalta. Palvelu tulee lisäksi rakentaa jo kehitysvaiheessa mahdollisimman kustannustehokkaaksi tinkimättä kuitenkaan käytettävyydestä tai saavutettavuudesta.

Sähköisten ja paperisten testamenttien rekisteröinnin keskittäminen yhden viranomaisen hoidettavaksi on perusteltua kustannustehokkuuden ja yhdenmukaisuuden näkökulmasta.

Huomata täytyy myös, ettei vaikutusten arvioinnissa ole huomioitu lainkaan muita viranomaisia, kuten tuomioistuimia. Taloudellisia vaikutuksia aiheutuu myös yksityisille toimijoille sekä yksityishenkilöille. Nämä tulisi huomioida jatkovalmistelussa nykyistä kattavammin.

3.2 Muut huomiot

Lausuntonne:

Juristiliitto pitää sähköisen testamentin ja testamenttirekisterin kehittämistä kannatettavana ja ajankohtaisena, mutta korostaa, että oikeusvarmuus, väärinkäytösten ehkäiseminen ja yhdenvertaisuus ovat sääntelyn keskeiset lähtökohdat.

Ehdotettu kokonaisuus on oikeansuuntainen, mutta edellyttää jatkovalmistelua erityisesti todistamista, peruuttamista ja rekisteröinnin oikeusvaikutuksia koskevissa kysymyksissä. Järjestelmän toimivuutta tulee seurata ja arvioida myös jatkossa, ja sitä on tarvittaessa kehitettävä edelleen erityisesti sähköisten allekirjoitus- ja todistamisratkaisujen kehittyessä.

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry